

CAHİT SITKI TARANCI'NIN ESERLERİNDE DİYARBAKIR'IN İZLERİNİ SÜRMEK*

FATMA ÜÇLER**

ÖZET

1910- 1956 yılları arasında yaşayan, aslen Diyarbakırlı olan Cahit Sıtkı Tarancı; şiirleri, hikâyeleri ve mektupları ile Türk edebiyatında kendine has bir üslubu olan sanatçılardandır.

Sanata dair pek çok görüşün hâkim olduğu bir dönemde yaşamasına rağmen, sanatla arasındaki sarsılmaz bağın temellerini kendince atan sanatçı şiir, öykü ve mektuplarında sade ve şahsına münhasır bir dil kullanır. Hayata bağlılığı, sevgiye ve insana verdiği değer yan sıra ölüme karşı mesafeli duruşu sanatçının kendi çizgisini yansıtır. Kendine has bir imge dünyası kuran Tarancı, Fransız edebiyatından etkilense de taklitçi değildir. İçerik ve biçim bakımından kendi yolunu çizer ve kimi sanatçılara da bu yönde yol gösterir. Sanatı herhangi bir fikre alet etme fikrinden uzak olan Tarancı, eserlerinde estetik kaygı güder.

Yaşanılan çevrenin yaşantıya olduğu kadar sanatçıların eserlerine de yansımaları kaçınılmazdır. Hayata gözlerini Diyarbakır'da açan yazar ilk eğitimini Diyarbakır'da almıştır. Köklü bir aileye mensup olan Tarancı yine ömrünün son demlerinde de hayatının bir bölümünü bu şehirde geçirmiştir. Bu araştırmada, Cahit Sıtkı Tarancı'nın yayımlanmış eserlerinde Diyarbakır'ın somut izleri taranacaktır. Ünlü sanatkârın, eserleri ve hayatına Diyarbakır ne kadar etki etmiştir? Bu fikrin bulguları hangi eserlerinde nasıl yer almıştır? gibi sorulara cevap aranacak ve kent ile sanatçı arasında mekân merkezli bir bağlantı kurulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cahit Sıtkı Tarancı, Diyarbakır, şiir, edebî mektup, hikâye.

TRACING DİYARBAKIR IN THE MASTERPIECES OF CAHİT SITKI TARANCI

ABSTRACT

Cahit Sıtkı Tarancı who is actually from Diyarbakır and lived between 1910-1956, is one of the artists who has an idiosyncratic style with his poems, stories and letters in Turkish literature.

Although he lived in a period when many views about art were dominant, the artist who laid the base of unshakable bond between art and himself, uses a language which is simple and unique in his poems, stories and letters. Besides his distant-stance against death; his loyalty to life and the value he shows to human and love, reflects artist's own line. Tarancı, who founds a unique imagination world, is not a copyist even though he is

---

* Bu makale, 02-05 Kasım 2016 tarihinde, Uluslararası Diyarbakır Sempozyumu'nda sunulan bildirinin genişletilmiş hâlidir.

** Öğr. Gör., Kocaeli Üniversitesi, Türk Dili Bölümü,
e-posta: fatma.ucler@kocaeli.edu.tr

affected by French literature. He draws his own way in terms of content and shape and leads some artists in this direction. Tarancı, who is far from the idea of making art an instrument to any kind of opinion, pays regard (to) aesthetics in his masterpieces.

The reflection of the environment lived in to life as much as to artists' masterpieces is inevitable. Tarancı, who was born and took his first education in Diyarbakır and who belongs to a rooted family, spent a part of his life in his last days again in this city. In this research, in Cahit Sıtkı Tarancı's masterpieces, tangible trails of Diyarbakır will be scanned. Answer for questions such as 'How much did Diyarbakır affect the life and masterpieces of the famous artist?', 'How and in which masterpieces of his did the findings of this idea take place?' will be searched and a place-centered connection between the city and the artist will be tried to be established.

Keywords: Cahit Sıtkı Tarancı, Diyarbakır, poem, literary letter, story.

Giriş

Her insan içine doğduğu ve içinde yetiştiği kültürün izlerini taşır. Bu izler kiminde kalıcı kiminde siliktir, ancak her daim mevcuttur. İnsanoğlu, taşıdığı kültür çeşitlilikleri ile hayatını zenginleştirir. Önce görerek, duyarak, kendiliğinden oluşan yerel kültürü; daha sonra bilinçli bir okuma ile ulusal ve hatta evrensel kültüre dönüştürmek sıradan insanlar için olmasa da sanatçılar için elbette mümkündür. Bir sanatçının izleri takip edildiğinde de geriye doğru gidildikçe beslendiği kaynaklara ulaşılabilir. Biz de bu araştırmamızda Türk şiirinin önemli addedilen şairlerinden biri olan Cahit Sıtkı Tarancı'da Diyarbakır ve kültürünün izlerini bulmaya çalışacağız.

Yöntem

Bu çalışmanın yöntemi, Cahit Sıtkı Tarancı tarafından estetik kaygı ile yazılan şiirlerde ve kurmaca dünya yaratan hikâyelerdeki otobiyografik mekân algısını tespit etmek; bir dosta ve aile bireylerine yazılan mektupları yine mekânı temel olarak çözümlemek esasına dayanmaktadır.

Cahit Sıtkı Tarancı'nın çeşitli yıllarda kaleme aldığı şiirleri, sadece para kazanma amacı ile yazdığını söylediği hikâyeleri ve yayımlanan iki farklı mektup kitabı ayrıntılı bir şekilde incelenerek Diyarbakır'a dair olan ya da bu kenti çağrıştıran edebî ve düşünsel söz kaynakları ortaya konulmuştur. Şiir ve hikâye gibi edebî tür içinde olan bulgular ayrı; hayatın içinden, yazarın kendi fikir ve özelemlerini oluşturan bulgular ayrı başlıklar altında değerlendirilmiştir. Bunlarla beraber sanatçı ile ilgili alan taraması yapılarak, bilimsel veya edebî çalışmalarda Tarancı'nın hangi yönlerden çalışmalara konu olduğu araştırılmış, eserlerindeki Diyarbakır imgesi ile biyografisindeki karşılaştırılmıştır.

1. Sanatçının Hayatı ve Diyarbakır İzleri

1.1. Siladan Gurbete Doğru

Cahit Sıtkı Tarancı 2 Ekim 1910 yılında Diyarbakır'ın köklü ailelerinden birinin ilk torunu olarak dünyaya gelir. Söz konusu aile Piriççizadeler olarak bilinir. Siyasî, ekonomik ve kültürel olarak donanımlı bir ailedir. Tabii bu donanımlar sanatçıya daha ilk eğitim hayatında, beklenti olarak geri dönecektir. Zira babası onun vali

olup aile adını iyi bir şekilde yaşatmasını beklemektedir (Korkmaz, 2002: 4-5). Tarancı, ilk eğitimine Diyarbakır'da, Nümune-i Terakki-i Hamidi Mekteb-i İptidaisi'nde başlar. Bir yıl sonra Mekteb-i Sultani'ye kaydolur. Bu okulu bitirdikten sonra, aile geleneğine uyularak, İstanbul'daki Saint Joseph Lisesine gönderilir. Dört yılın sonunda buradan mezun olunca 1928'de Galatasaray Lisesine yazılır ve zaman zaman ikmale kalsa da 1931'de okulu bitirir. Babasının isteği doğrultusunda Mekteb-i Mülkiye'ye kaydolur. Ancak üç yıl yatakhane arkadaşı olan bir arkadaşından aktarıldığına göre, Cahit Sıtkı genellikle geç uyandırdığı için derslere katılamamış ve devamsızlıktan sınıfta kalmış ve okulu bitiremeden 1935'te okuldan ayrılmak durumunda kalmıştır (Uyguner, 1992: 13-15). Aynı yılın yaz sonunda Yüksek Ticaret Okuluna kaydolan sanatçı, para kazanmak için *Cumhuriyet* gazetesine hikâye ve roman tefrikaları yazar ve Sümerbank'ta memur olarak çalışmaya başlar. Ancak memurluğa alışamaz, Karabük'e atanınca istifa eder. Gazeteye daha çok vakit ayırır, ardından 1938'de Paris'e gider ve Sciences Politiques'e kayıt yaptırır, aynı zamanda Paris Radyosu Türkçe Yayınlar Servisinde spiker olarak çalışmaya başlar. Bu dönemde hayatından memnun olan şairin Paris günleri, Alman uçaklarının Paris'i bombalaması ile biter. 1940 yılında Paris'ten bisikletle on gün süren bir yolculukla Bordeaux'ya geçer. Oradan sonra birkaç gün daha süren yolculuk sonrasında Türkiye'ye, Diyarbakır'a ulaşır. Babasının vali olarak görmek istediği oğlu yüksekokul bitiremeden baba ocağına dönmüştür. Artık askerlik dönemi başlar, Mart 1941 ile Ekim 1943 tarihleri arasında Cahit Sıtkı askeriyededir. Buradan sonra İstanbul'da, babasının işini İstanbul'a taşıması sebebi ile ailesiyle birlikte yaşamaya ve babasına yardım etmeye başlar. Ancak eve geç ve sarhoş gelmeler yüzünden, babası ile anlaşmazlığa düşer ve kendine bir pansiyonda oda bularak bir müddet farklı işlerde çalışır.

2 Aralık 1944 tarihinde ise Ankara'ya yerleşir. Burada da farklı alanlarda çalışır ancak hiçbir işine bağlılıkla devam etmez. 1946 yılında *Otuz Beş Yaş* şiiri ile CHP şiir ödülünü kazanır ve iyice ünlenir. 3 Aralık 1947 günü Çalışma Bakanlığında işe başlar, burası sevinçle işe gidip geldiği belki de tek iş yeridir. Zira burada daha ilk görüşte âşık olduğu Cavidan Hanım'la tanışacak ve uzun uğraşlar sonucunda, 4 Temmuz 1951 tarihinde evlenecektir. Evlilik sonrası düzenli ve mutlu bir hayata adım atan sanatçı en güzel aşk şiirlerini bu dönemde yazar. Ancak mutlu günler çok uzun sürmez ve 18 Ocak 1954 günü Tarancı felç geçirir. Doktorların fikrine göre felcin sebebi, uzun yıllar bohem hayatı süren sanatçının içki, sigara ve kahveyi aniden bırakmış olmasıdır. Doktorların aktardığına göre bu alışkanlıkların birden bire değil aşama aşama bırakılması gerekmektedir.

Ankara ve İstanbul'da çeşitli doktorlar tarafından muayene edilen sanatçı ümitsiz olarak, memleketi Diyarbakır'a gönderilir. Burada bir yıl kadar, hiçbir tedavi almadan kaldıktan sonra eşi vasıtası ile Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Fizyoterapi Kliniğine yatırılır. On bir ay süren tedavi sonucunda, şairde olumlu değişimler olur (Korkmaz, 2002: 14-33)¹. Diyarbakır'da annesi ona yeniden

¹ Bu çalışmanın temel çalışma alanı sanatçının hayatını özetlemek olmadığı için, bu konuda geniş bilgi veren *İkarus'un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı* adlı eserden sanatçının hayatına dair bilgiler, geniş sayfa aralığı kaynak gösterilerek alıntılanmıştır.

konuşmayı öğretmeye başlar. Tanpınar'ın "Cahit Sıtkı'ya Dair Hâtıralar" yazısında dediği gibi "Talihin insanoğlu ile bundan zâlim alayı olamazdı." (Tanpınar, 2005: 462). Söz konusu olan rahatsızlık, sınırlı imkânlarla yenilebilecek düzeyde değildir. Sanatçının eşi Cavidan Hanım, dönemin Başbakan Yardımcısı Samet Ağaoğlu ile görüşür ve Ağaoğlu Tarancı'nın Viyana'daki hastaneye gönderilmesine yardım eder (Diclehan, 2016: 14). Masraflar devlet tarafından karşılanır. 6 Eylül 1956 yılında Viyana'ya gönderilen sanatçıda tedavi olumlu etkiler gösterir. Ancak, bir ekim gecesi odasında refakat eden kimsenin olmayışı sonucu, tüm gece üstü açık kalan felçli hasta zatürre olur ve 12 Ekim 1956 tarihinde vefat eder. 26 Ekim 1956'da ise Cebeci Asrî Mezarlık'a defnedilir (Korkmaz, 2002: 34).

1 Aralık 1951 tarihinde *Hisar* dergisi için yapılan mülâkatta, "Bu arada yıllarca evvel çıkmış hikâyelerimi kitap hâlinde toplamak ve yenilerini yazmak tasavvurlarım arasındadır. Piyesi belki sonradan düşünebilirim. Daha yaşım ne ki, acelem ne?" diyen şairin emellerini gerçekleştirilmeden, acelesi varmış gibi, hayata erkenden veda etmesi de Türkçenin en güzel şiirler yazar şairinin dilini yeniden öğrenmeye çalışması kadar hazindir (Tarancı, 2016A: 152).

Ömrümde Sükut 1933, *Otuz Beş Yaş* 1946² *Düşten Güzel* ise 1952 yılında sanatçının sağlığında yayımlanan eserleridir. Ölümünden sonra ise *Sonrası* (1957) adlı eserde sanatçının müstakil ve çeviri şiirleri toplanmıştır. Ayrıca değerli dostu Ziya Osman Saba'ya yazdığı mektuplar *Ziya'ya Mektuplar* (1957), kız kardeşi Nihal Erkmenoğlu, anne ve babasına yazdığı bazı mektuplar ise *Evime ve Nihal'e Mektuplar* (1989) adı altında yayımlanmıştır. *Cumhuriyet*'te yazdığı hikâyelerin bir kısmı ise *Gün Eksilmesin Pencereden* (2006) adı ile yayımlanmıştır. Ayrıca dergi ve gazetelerdeki yazıları, röportajları *Avuçlarıma Sığmıyor Yıldızlar* (2016)³ adı altında tek bir kitapta toplanmıştır.

Ünlü şairin hayatına dair bu önemli noktalardan sonra, eserlerindeki Diyarbakır izlerine bakılabilir:

Cahit Sıtkı Diyarbakır'da dünyaya gelmiş ilk eğitimini burada almış, Paris'te yaklaşık iki yıl yaşamış, iki yıl kadar da askerî görevli olarak Burhaniye'de kalmıştır. Ömrünün sağlıklı son senelerini Ankara'da geçirmiş, felçten sonra Diyarbakır'a götürülmüş ve Viyana'da vefat etmiştir. Sanatçı, Viyana hariç bulunduğu bütün bu mekânları eserlerine sirayet ettirmiştir.

Şiir ve özellikle hikâyelerinde daha çok İstanbul'un izleri bulunur. Hikâyelerinde Ankara da vardır. Diyarbakır onun iç dünyasını perdesiz aktaran mektuplarında hakikî hâli ile karşımıza çıkar.

1.2. Diyarbakır'a Özlem

Yazarın Diyarbakır'a dair ilgili düşünceleri, mektuplardaki şahsî ifadeleri ile verilecektir. Sanatçının, Diyarbakır'dan 14 yaşında ayrıldığını görüyoruz. Ancak

² Yazarın ölümünden sonra bütün şiirleri, Asım Bezirci tarafından *Otuz Beş Yaş* (1983) adı ile tek kitapta toplanmıştır.

³ *Yazılar* adı ile 1995 yılında da yayımlanmıştır.

bu dönemlere ait yayımlanmış ne mektup ne de bir şiiri vardır. Elde bulunan ilk mektubu 19 yaşına aittir. Bu yaşta bile yaz tatili sonrası evinden İstanbul'a gidişinde, Diyarbakır'a büyük özlem duyar.

24.09.1929 tarihli mektuptan:

“Sevgili Anneciğim:

Kıymetini takdirinden âciz olduğumuz üç aylık muammalı bir saadet devresinden sonra böyle birden bire uzaklara atılmak, şefkatiniz ülkesinden uzak, yabancı bir yerde yatıp kalkmak, yiyip içmek, annesini mustarip hayatının biricik güneşi addeden hassas bir çocuk için mukadderatın amansız bir fermanıdır...” (Tarancı, 2016: 19).

Aile bireylerine yazdığı mektuplarda yuvaya hasretliğin en yoğun biçimlerini görürüz. Neredeyse, İstanbul onun için bir sürgün yeridir. Âdeta kendi cennetinden kovulmuş gibidir.

03.10.1929

“İki buçuk aylık bir saadetten sonra sizlerden ayrılmak benliğimi oldukça sarstı. Ara sıra bir zelzele hâlinde bütün mevcudiyetimi âdeta bir mahşere çeviren çılgın bir hasret ve iftirak ateşi elan tutuşmakta ve sönmemeye yemin ettiğini bütün harekâtıyla bana iman ettirmektedir. Diyarbakır'ı terk edeli yirmi gün kadar oldu. Geçmiş ayın bu günlerinde oturup kalktığımızı, yiyip içtiğimizi ve gülüşüğümüzü, mağrur kahkahalarımızın kulaklarımızda uzun müddet manalı çınlayışı, ruhumuza sığmayan ezelf sarhoşluk ve ilahî saadet, sizler, kardeşlerim, akrabalarım, hepiniz, birbirinden ayrılmayan bu müstesna tablo da mazi diye karşımda sönmeye mahkûm, zayıf bir mum gibi tüttükçe çıldıracağım geliyor ve bu denaati, bu korkunç ve amansız harikayı tuğyan eden ruhum baştan başa lanetliyor. (...) Ay ışığında akan bir su başında geçirilen unutulmaz geceler, samimiyet ve sevginin canlı parlak, şaşaalı bir levhası olarak Allah'ın bile alkışladığı bir aile, yürüdüğü yolda doğruluğu kendine ezelf rehber itihaz eden mesut bir kabile, saadetten başka bir şeye iman etmeyen körpe ve mücevher kalpler... (...) Güzel bir maziye yâd etmekte ne zevk duyduğumu bilemiyor ve karanlık bir şehir içinde çırpıyorum.” (Tarancı, 2016: 21-22).

27.11.1931

“Mektubunda hep evimiz, saf ve sihirli hava... Ben bu havaya o kadar alıştım ki. Artık senin mektupların kalbim için bir sanatoryumdur. Artık onlarsız yaşamakta bir mana ve tat bulamıyorum.” (75).

“Bu kış günlerinde, bir soba etrafında toplanmış aile samimiyeti, mahremiyeti, sıcaklığı ve neşesi o kadar aranıyor ki!” (93).

01. 04. 1933

“Bana Diyarbakır ilkbaharının olanca rayihalarını getiren mektubunu, bahçeden henüz koparılmış bir menekşe demeti gibi uzun uzun ve doya doya kokladım.” (Tarancı, 2016: 96).

Tarancı artık İstanbul'a alıştıktan sonra Diyarbakır'ı ilk yıllardaki kadar fazla özlemez ama içinde sevdiklerini ve sevdiği anılarını barındırdığı için, Diyarbakır'a yine vefakâr davranır.

21.11.1929

“Şimdi de ben sevgili vatanıma gıpta ediyorum çünkü sinesinde sizin gibi adsız bir kahraman yaşıyor.” (28).

Diyarbakır'ın köklü ailelerinden olduğunu söylediğimiz Cahit kendi ve ailesinin adını ancak ölmez eserler bırakarak yücelteceğini hem annesine hem babasına yazar.

Şairin babası, oğlundan ümitlerini boşa çıkarmamasını ister. Tarancı ise anne babasına şöyle seslenir:

15.12.1929

“Gelecek nesiller bir Pirinççizade ailesinin var olduğunu bilecekler ve bu ismi hürmet ve takdirle anacaklar. Siz haldeki saadetten mesulseniz, ben istikbaldeki şöhretimizi hazırlamakla meşgulüm... Para kazanmak! Nasıl olsa ekmeğimi çıkarabilirim... Ne diyorum, bir şey yapmak, ölmez, yıkılmaz bir abide yaratmak, işte şair mefkûresi... Benim de çizilmiş bir mefkûrem vardır... Ben her şeyden evvel yaşamış olduğuma delil olmak için bir eser meydana getireceğim, namımızı, memleketimizi ve nihayet namımı yükselteceğim.” (30-32).

Babasından her daim saygı ile söz eden şair ona hayranlığını da gizlemez. Babasına yolladığı mektupta, Ziya Osman Saba ile mektuplaşmalarında bu saygı ve sevgiyi görürüz. “Aralarında akrabalık bağları da bulunan üç Diyarbakır doğumlu, değerli yazarımız Süleyman Nazif, Ziya Gökalp, Cahit Sıtkı Tarancı'nın yetişmelerinde babalarının katkısından ve tesirinden söz etmeleri dikkate değer. Bunların hepsi babalarını saygı ile anarlar.” (Enginün, 2007: 61).

Kız kardeşi Nihal ona İstanbul'a gelmek istediğini söylediğinde, Diyarbakırlı olmanın şeref olduğunu, burayı sevmenin boynunun borcu olduğunu ifade eder.

Ocak 1931

“İstanbullu olmak, Diyarbakırlı olmak mesele değildir. İnsanda ince bir zevk olduktan sonra... Bir köyde, bir kulübede bile doğmuş olsa her yerde ve her zaman kendini gösterir ve alkışlattırır. Onun için İstanbullu olmaya filan heves etme. Diyarbakırlı olduğunu istersen âleme ilan et... Katiyen ayıp değildir. (...) Şimdiye kadar Diyarbakır'dan yüksek bir kadın yetişmedi... İstanbul çok güzel Nihal... Fakat içinde doğup büyüdüğümüz Diyarbakır daha güzeldir... Oranın topraklarında bize yakınlık var. Oranın taşları bize karşı hissiz değildir. Oranın havası ciğerlerimizi iftiharla şişirecek ne de olsa temiz öz havamızdır. Oranın suları ancak bizim hararetimizi söndürebilir. O muhit içinde ancak biz varlığımızı gösterebiliriz. Ancak Diyarbakır denen yerde, yaşamının ulviyetini kavrayabiliriz... Velhasıl şekerim, Diyarbakır'ı sevmek bir vazife ve hem de ihmal edilmeyecek mukaddes bir vazifedir. İstanbul'da sen de çok kalmış olsan görürsün ki zannettiğin kadar

güzel değildir... Burada insan bir yabancılik karşısında eriyor... Orada samimiyet hâkimdir.” (Tarancı, 2016: 46-47).

Diyarbakır’a gitmeyen gazete ve dergileri kardeşine İstanbul’dan gönderir. Hatta bir sene, kendisine bilet ikramiyesi çıkınca kardeşlerine annesine elbise, ayakkabı yaptırıp yollar. Cahit Sıtkı’ya ise annesi Diyarbakır’dan yiyecek gönderir. Bunlar peynir, pastırma, pirinç gibi şeylerdir.

27.11.1931

“Haftaya Abacı Diyarbakır’a geliyor. Lügati ve bu kitabı beraberinde gönderiyorum. (...) Sana mecmua göndermeyi çok arzu ediyorum. Fakat nasıl mecmua istiyorsun... (...) Bir şey lazım olursa yaz. Hemen alıp göndereceğimi bilirsin.” (Tarancı, 2016: 76-77).

“Sana bir ayakkabı yaptırmak benim için çok zevkli olacaktır. Anne’nin iskarpinini yaptırdığım mağazaya seninkini de yaptırayım. (...) Diyarbakır’da eline ne geçerse oku.” (81-82).

27. 11. 1932

“*Haber*⁴ Diyarbakır’a belki de gelmiyordur. Bunu düşünerek gazeteden kesip sana gönderdim.” (92).

01.04.1933

“Bana mart Teyyare Piyangosu’nda on bin lira ikramiye çıkmıştı... Yani onda biri bin lira eder. Sana mükemmel bir kostüm yaptırmak istiyorum. Ölçünü gönder. Kumaşını, rengini, biçimini ayrıca mufassalan yazıver. Ağabeyin seni memnun edebilmekle bahtiyardır. (...) [Aynı tarihte diğer üç kardeşe yazdığı mektup] Bana piyango çıktığı için size daha büyük hediyeler göndereceğim... Yıldız Abla sana da Nihal Abla’ya olduğu gibi güzel bir kostüm. Sen de ölçünü, kumaşını, rengini, biçimini yaz. Hilâl Abla sana da öyle... Yılmaz Abi sana da güzel, üç tekerlekli bisiklet gönderiyorum. Hazırlan. Yazın beraber eğleniriz.” (98-99) .

01.01.1953

“Anneciğim, Diyarbakır’dan gönderdiklerinize pek çok teşekkürler. Pastırma pek nefis olmuş; ellerinize sağlık. Pirince de çok teşekkür ederiz. Cavidan bir pilav yapıyor ki anneciğim, görmelisin.” (131).

Şairin annesi askerliği sırasında da oğluna hediyeler gönderir.

“...Annemin Diyarbakır’da eliyle doldurduğu canım şiltede, ve üstüme örtündüğüm gene onun müşfik ve mahur elleriyle dikilmiş yorgan olduğu gibi, yorgun başımı koyduğum yastık da onun dizlerinin yumşaklığını ve serinliğini taşımaktadır. Annemi hatırlatan her eşya parçası gözümde daha azizdir.” (139).

Kardeşi ile mektuplaşmalarında genellikle şahsî konulara değinen şair zaman zaman daha geniş havadisleri de sorar.

---

⁴ *Haber* gazetesinden bir yazar Tarancı’yı tebrik edip sorular sormuş ve fotoğraf istemiştir. Şair de kendisine mektupla sorulan sorulara cevap ve fotoğraf yollamıştır.

17.11.1932

“Sizler ne âlemdesiniz? Anne’den mektup alalı epey oldu. Ne yapıyor... Biraz şişmanladı mı? Nedime Teyze’nin düğünü oldu mu? Remziye’nin nişanı oldu mu? Bey Dayı’nın da bugünlerde yolunu bekliyoruz.

Diyarbakır nasıl? Havalar soğudu mu? Burada havalar karmakarışık -mamafih güneş olduğu günler bile hafif bir soğuk var. Abla afiyettedir. Bey Dayı’nın yolunu bekliyor. Ve sizlerin gözlerinizden öpüyor. Nezihe Abla ne âlemde? Nasıl vakit geçiriyor... Hürmetlerimi söylersin...

Lutfiye Hala’ya yazdığım mektubu tabii verdin. Haftaya da Fatma Hala’ya yazacağım. Hanımanne ne âlemde? Kış geliyor. Sıcacık odasına kapanır ve sigarasını içer. Hanımanne’yi çok arıyorum. Her yemekten sonra içtiğimiz kahve ve sigaraları bir türlü unutamıyorum. ” (88).

1.3. Ziya’ya Diyarbakır’dan Mektuplar

Sanatçının, Ziya Osman Saba ile lisede başlayan dostlukları ilerleyince mektuplaşmaları da sıklaşır. Tarancı, Diyarbakır’dayken, yazın çok sıcak olması sebebiyle ders çalışmadığını; okul bittikten sonraki dönemlerde ise, buranın bunaltıcı havası yüzünden hiç şiir yazamadığından yakınır. Sanatçının vefatına kadar devam eden bu dostluğun ve mektuplaşmanın seyrini yazılı olarak izlemek Türk edebiyatı açısından ayrıca öneme sahiptir

29.06.1930

“İşte buraya geleli nerdeyse yirmi gün olacak, iki gün muntazam iki saat çalıştım dersem gülme Ziya! (...) Şimdiye kadar ders çalışmadığıma göre bir şeyler yazdığımı zannedersin. Heyhat! O hususta da yaya kaldım. Ne yaptım? Bol bol uyumak, günde iki üç dondurma yemek, akşamları parka gitmek (parkın resmini gönderiyorum), bazen sinemaya uğramak (şimdiye kadar iki kere gittim. İlk gördüğüm film Şehvet Diyarı oldu. Perdede oynayan Nils Asther’i görmüyor ben mütemadiyen seni görüyordum... Casus Kadın, Şehvet Kurbanı, Bağdat Hırsızını oynayacak. Görüyorsun ki Diyarbakır’da öyle alelâde filmler oynamıyor; gündüzleri eyvanda oturuyorum. Havuz kütür kütür akıyor, sinekler vızıldıyor, bir tek rüzgâr bile yok... Sıcak bunaltıcı bir sıcak... Bazen kütüphaneye gidiyorum, gazetelere göz gezdiriyorum... İşte sana sıkıcı bir hayat! ” (Tarancı, 2007: 54).

15.09.1935

“Buraya geleli beş gün oluyor. Haftaya hareket edeceğim. Hep evdeyim. Misafirden, okumaya ve yazmaya vakit kalmıyor. (...) Diyarbakır çok sıcak. Değil şiir yazmak, senin gibi değerli ve sevgili bir dosta mektup yazmak bile zor oluyor. ”(Tarancı, 2016: 62).

Yıllar geçse de, olaylar ve şairin hayatı değişse de Cahit Sıtkı’nın Ziya Osman’a olan mektuplarında değişmeyen ifade, Diyarbakır’da hiçbir şey yazamadığıdır. Kendi ifadesine göre, yazmak biraz da atmosfer meselesidir.

20.11.1940

“İlk günlerim, sevdiklerimin arasında bulunmaktan mütevellit sevinç içerisinde geçti. Sonradan sonraya can sıkıntısı kendini göstermeye başladı. Askerlik işinin de uzaması bu sıkıntıyı körüklemekten hâli kalmıyor. Gündelik gazetelerden başka bir şey de okuyamıyorum. Şiir yazmak şöyle dursun, bir mısraın bir kelimesini bile değiştiremedim. Hâsılı keyfim yerinde değil. Hoş, kimin yerinde ki!” (Tarancı, 2016: 88).

20.12.1940

“Ziyacığım,

Mektubunu alalı epey oldu. Cevabımın gecikmesinden bermutad keyfimin yerinde olmadığı neticesini çıkaracağına eminim. Öyledir. Huzurun fazlası insanı sıkıyor. Hele askerlik vaziyetimin hâlâya kadar takarrür etmemiş olması, bu sıkıntıyı büsbütün arttırmaktadır. Sana mektubumla beraber taze şiirler de göndermeyi ne kadar arzu ederdim! Fakat heyhat! Diyarbakır’da şiir yazmam benim için memnu bir mazhariyet olacak ki bir türlü bu isteğime nail olamıyorum.” (89).

12.01.1941

“Bana gelince; Diyarbakır’da namevcut gibiyim. Âdetâ nebatî bir hayat yaşıyorum. Hiç memnun olmadığımı söylemeye ne hacet! Bir tek satır yazı yazmak iktidarından âciz bulunuyorum. Bunun için, İstanbul’da ve Ankara’da olanlara gıpta ediyorum. Pekâlâ bilirsün ki yazmak biraz da atmosfer meselesidir.” (91-92).

Ziya Osman bir gün kendisinden Diyarbakır’ı anlatan, yerel bir şiir istediğinde oldukça kızar, böyle bir şeyin en başta şiir estetiğine uymayacağını söyler.

20.08.1933

“Benden, avlulu, havuzlu, bahçeli bir şiir istemen hoşuma gitmedi Ziyacığım. Ben senden, apartmanlı, tramvaylı, otobüslü bir şiir istesem hoşuna gider mi? Hele ‘Diyarbakır kokulu’ tâbirin hakiki bir şairin ağzından çıkacak lâf değil. Diyarbakır kokulu, Kayseri kokulu, Trabzon kokulu şiir olur mu Ziyacığım? Hani bazı şiir kitapları tenkit edilirken şöyle denir: Il chante son pays natal (Memleketini terennüm ediyor.). O gibi yazılara şiir demiyeceğini biliyorum ve hele benim gibi onlardan tiksindiğini de biliyorum... Burada da bana soruyorlar: ‘Cahit Bey, Diyarbakır hakkında bir şey yazmadınız mı?’ Cevap vermek istemiyorum, verecek olsam, suallerinin saçmalığını yüzlerine vurmak lâzım.. Sen bunu, şaka diye, kaleminin ucuna gelmiş olduğu için yazdığına eminim. Diyarbakır’i benim şiirlerimle tanımak hevesinden vazgeç Ziyacığım. ” (Tarancı, 2007: 59).

Tarancı, yukarıda alıntıladığımız mektubunda Ziya Osman’ı Diyarbakır kokulu şiir olmaz diye tâ’riz ederken, kardeşi Nihal Hanım’a, yolladığı 15.03.1930 tarihli mektubunda “Sana Diyarbakır havuzlarından bahseden bir şiir yazayım: ” diyerek şu şiiri yazar:

“DAVET

Mermer şadırvanından kütür kütür su akan,

Rüyalı bir havuzdur, çiçekler ortasında,

Akşam bir melikedir bu sulara yıkanan,
Yıldızlar küme küme saçları arasında.
Bu havuz kenarında bir siyah karyola var:
Yorganına sarılmış kıvranan bir ömürcük.
Çukurlaşmış gözlerden sulara hasret akar,
Aralık dudaklardan sıyrılır bir öpücük.
Başucumda hafiften bir şarkı söyleniyor,
Var sanki etrafımda sessiz gizli bir düğün,
Bak ruhum gelinliğe nasıl da imreniyor,
Ey sevgili ecelim, zamanıdır çık, görün.” (39).

Arkadaşına, Diyarbakır’ı şiirlerinde tanıma hevesinde bulunmamasını tembih eden şair mektuplarında ona, memleketini anlatır:

07.08.1933

“Burada müthiş sıcak... Her gün havuzda banyo yapıyorum. Bizim memlekette su bir nimettir. Evlerimizin alçak, dört tarafı kapalı olduğunu düşünürsen, taş bir avluda küçük bir bahçenin ve gene o nisbette bir havuzun ne kadar dinlendirici ve iç açıcı manzara olduğunu takdir edersin... Havuz kenarındaki rüyadan bahse lüzüm yok... (...) Ben burada hiçbir şey yazmadım. Kafa işlemiyor ki! Tembellik, insanı, bir kadın gibi, baştan çıkarıyor. Hiçbir yere çıkmıyorum ve henüz çalışmaya da başlamadım.” (57-58).

Tarancı İstanbul’da ailesine duyduğu yoğun özlem, Diyarbakır’a gittiğinde diner. Bu kez değerli dostu Ziya Osman’a karşı hasretle dolar.

15.09.1935

“Sevgili Ziyacığım,

Annem, babam ve kardeşlerimle, yani bir kelimeyle, sevdiklerim arasında olduğum halde, senin dostluğuna en fazla güvendiğim ve ehemmiyet verdiğim arkadaşın bu muhabbet çemberinin dışında, şimdilik camlar ötesinde kalmasına gönlüm razı olamıyor... Seni çok arıyorum Ziyacığım. Gelirken de vedalaşamadık. Mamafih, on beş gün sonra tekrar ellerini sıkmaya gelecek, güler yüzüne kavuşmuş olacağım.” (61).

Her daim bir özlem içinde olan şair, askerlik yaptığı sırada, Ziya Osman Saba’ya bunu kendi diliyle şöyle ifade eder:

“Kendimi bildim bileli gurbet ve hasret peşimi bırakmıyor. Sılanın nasıl bir cennet, vuslâtın ne çeşit bir saadet olduğunu yalnız hayal etmekle sürdürdüğüm ömrün daha fazla uzamasına mâni olmak biraz da hakkımdır sanırım.” (145).

Şairin askerliği sırasında Diyarbakır özlemlerinin yerini İstanbul özlemi almıştır:

09.08.1942

“Artık, İstanbul’u hem rüyada gördüğümü hem de bütün gün hayal ettiğimi söylemeye ne hacet! (...) Hele akşamları Boğaz’dan dönmek ve bilhassa Beyoğlu’nda dolaşabilmek elbette ki benim imreneceğim mazhariyetlerdendir.” (163-164).

21.08.1942

“Aldırma, sabah akşam o canım vapur sefası var ya; bol bol dişi güzellikler görebiliyorsun ya! Hele Beyoğlu’nda akşamları şöyle Tünel’den Taksim’e çıkmak az saadet mi? İstanbul’da olduğuna göre, aldığın her nefesin, attığın her adımın kadrini bilmelisin.” (Tarancı, 2016: 168).

03.09.1942

“Hakikaten, talihin lûtfu sayesinde, İstanbul’dan ayrılmamış sayılı bahtiyarlardansın. Hoş, zaten İstanbul’un kadrini de bilirsin.” (170).

Kız kardeşi Nihal Hanım’a ise İstanbul ile ilgili şöyle seslenir:

30.11.1941

İstanbul’da bir hayli gezdiniz, daha da gezeceğiniz muhakkak. İstanbul’a doyulmaz ki! Ben bile güçbela, istemeye istemeye ayrıldım.” (124).

Cahit artık İstanbul, Paris, Ankara gibi yerlerden sonra Diyarbakır’ı vazgeçilmez bir sığınak olarak aramaz ama bir kökmekân olarak görmeye devam eder. Şair Ziya Osman’a yazdığı mektupta da kendisi için ancak üç şehrin mânâlı olduğunu ifade eder. Bunlar İstanbul, Ankara ve Diyarbakır’dır. (143).

1.4. Şiirlerindeki Diyarbakır

Sanatçı edebî eserlerinde Diyarbakır’ı açıkça vurgulaması da bu kadim kentin izleri yine de takip edilebilir. Başvuru kaynağı olarak sanatçının şiirlerindeki şu ifadeler okuyucuyu Diyarbakır’a yöneltmektedir:

1931 yılında *Eski Saadetinle* adı ile yayımlanan şiirinde şair pek çok kez ve pek çok şairin yaptığı gibi maziye sığınır.

“Mazim! Ah,o bir daha bulunmaz bir hazine!” (...) O değil mi hayatta tutunduğun en son dal! / Eski saadetinle, geçmiş günlerinle kal!” (Tarancı, 2000: 27).

Aynı yıl *Mazim* adlı şiirde ise, “İçinden sürüldüğüm cennet gibi bir diyar” ifadesi, şiirde her kelimeyi titizlikle seçen şairin Diyarbakır’a özlemini düşündürür. (Tarancı, 2000: 40).

Maziye Yâda Daldığım Zaman şiiri şair tarafından dört bölümde altışar mısralar hâlinde yazılıp yayınlanmıştır. Kardeşi Nihal Hanım’a gönderdiği mektupta, bu şiiri çocukluğuna rücu etmek isteğini tatmin etmek için yazdığını dile getirmiştir (Tarancı, 2016: 91). Bu şiirde başlık, her kıtanın ilk mısramında tekrarlanmış ve şair Diyarbakır günlerine olan özlemi, görme, duyma ve koklama hissi ile dile getirmiştir. (Tarancı, 2000: 46-47).

Anne, Ne Yaptın? şiirinde ise hayatında en çok sevdiği en değer verdiği kişi olan annesine, onu doğurduğu için, büyüttüğü için sitem etmektedir. Çünkü şair anne

karnındaki saadeti kâfi bulur, doğunca hiç olmazsa anne koynunda kalmayı ister (30).

Hey Gidi Güneşli Uykular şiiri şairin mitolojik imgelerle de yorumlanabilecek gizemdedir. Yine anne- bebek bağı kuran şair bebekliğindeki uykuları, acıkınca annesinden emdiği sütü, annesinin lâcivert gözlerinde dalgadan dalgaya atlar gibi olduğu hissi ve sularında boğulmadığı denizi özler (87).

Annesine dair duygularını pek çok kez dile getiren şairle ilgili Mehmet Kaplan şöyle bir değerlendirmede bulunur: “Toplumla, dinle yahut kendi dar benliklerindeki aşan kıymetlerle münasebet kuramayan insanlar ekseriya tabiata giderler. Bu çocukluğa ve anneye dönüş arzusunun değişik bir şeklidir. (...) Psikanalistlerin ‘rêgression’ adını verdikleri bu temayüle Cahit Sıtkı’da da rastlıyoruz. Birçok şiirinde çocukluk yıllarının özlemi vardır.” (Kaplan, 2004:104).

Geçtiği iklimlere hayat veren Dicle, 1931 yılında Tarancı’nın şiirinde de yer alır. Üstelik şiire her kelimenin girmesine razı olmayan şair, Dicle üzerinde yapılan, oraya has olan kelek yolculuğundan bahseder.

“*Kelekler*

Bir Dicle farz ederdim hayatı, etrafı saz;

Ömrümü, bahar yüklü zincir gibi kelekler.

Ve derdim: “Çıkmam artık keleklerden kış ve yaz.

Her doğan gün ufkuma yeni bir güneş ekler.

Güneşsiz ve keleksiz Dicle akarmış meğer.” (Tarancı, 2000: 32).

Odamda Sükut şiirinin ilk iki mısraı da yine aile bireylerine olan sevgiyi dile getirir: “Tavan bir anne gibi eğilmiş üzerime, /Duvarlar etrafımda kardeşlerim gibidir”(48). Ziya Osman Saba da “Gece Bahçelerinde” şiirini, şairin Diyarbakır’daki evlerinin damında yattıkları zamanın doğurduğunu ifade eder (15).

Uzak Bir İklimde şiirinde yine uzakta olan ‘bütün sevdikleri’ne özlem duyar. Uzak iklimin ılık havasında bütün sevdikleri, sanatçının hülyasını paylaşırken o camlar arkasında kalmıştır (60).

Hâtıralar şiirini 1934’te yayımlamadan önce kardeşi Nihal Hanım’la 23.03.1931 tarihli mektubunda paylaşan şair burada geçmişe özlemle dolmuş, hatıralarına sitem etmiştir (68). 1936 yılında yeni bir *Hâtıralar* şiiri yayımlayan şairin hatıralara sitemi devam etmiştir (134).

Sılaya özlemden dem vuran şair, *Bizimkiler* şiirinde “Nereye böyle bulut abla? / Az bekle beraber gideriz; / Ben de buralı değilimdir.” derken gurbet garipliğini bu şiirine de yansıtır (102). Uzun yıllarını geçiremediği memleketini hiçbir zaman unutmayan Tarancı *Nar* şiirinde de “Nasıl acıkırsa susarsa insan/ Öyle sevdim bir memleket kızını / Bir şey bu aşkın artırdı hızını/ Aramıza dağlar deryalar koyan” diyerek aşkla memleketi aynı dörtlükte anar (113).

İçerikçe, Orhan Veli'nin *Dayanılır Şey Değil* şiirindeki belirsizliği andıran *Bir Şey* şiirinde “Bir şey ki gözümüzde memleket kadar aziz” mısraı, Tarancı'nın ahde vefasından bir örnektir (117).

Hemen herkesin bilip sevdiği bir şiiri olan *Memleket İsterim* yerel olarak Diyarbakır'ı anımsatmaktan çok ulusal ve hatta tüm insanlığın mutluluğunu kapsayacak evrensel istekler barındırır. “Memleket” adlı şiiri de yine aynı ulusallığı barındırır (128, 210). Tarancı'nın şiirlerindeki mekânları inceleyen Eylem Saltık da onun memleket imgesinin genel olarak, özlemini çektiği hayalî bir memleket olduğunu söyler (Saltık, 2013: 424).

Şairin Diyarbakır'a olan özlemini en net bulabileceğimiz şiiri *Sıla* şiiridir:

“*Sıla*

Gün bitti;

Akşam serinliğiyle başlıyor memleketim.

Doğduğum köy göründü;

Sâkin yıldızlarıyla gittikçe yakınlaşan sema,

Dört nala kalktı atım sevincinden;

Uçarıktan gidiyorum sılaya.

Çocukluğumda uçurduğum uçurtmalar olacak

Bacalara takılan şu beyaz bulutlar;

Belki de rüzgârda namaz bezidir,

Yüzüne hasret kaldığım anacığımın!

Herhalde beni bekleyenler var.” (Tarancı, 2000: 147).

İçindeki coşkun sevincin şiirini yazan sanatçı *Bugün Hava Güzel* şiirinde “Annemden mektup aldım,/ Memlekette gibiyim.” derken yine anne ve memleket özlemi şiire girer (149). *Bugün Cuma* şiiri ise İslamî öğeler içerir. Şiir Tarancı'nın çok sevdiği babaannesine özlemini, inancını yansıtır. Çocukluğu, o zamanki inancını ve günahkârlığını hatırlar (154). Şair İslamî bilgilerinin bazılarını babaannesinden almıştır. Ziya Osman'a yazdığı mektubunda da buna gönderme vardır (Tarancı, 2007: 212). Hatta ölü ardından okunan selâyı çocukluğunda babaannesinden öğrenmiş ve bu bilgiyi *Âkibet* şiirinde de şu şekilde kullanmıştır: “Selâ verildiğine göre/ Cami-i kebir minaresinde, / Günlerden Cuma olmadığı halde, / Muhakkak ölü var mahallede.” (Tarancı, 2000: 160).

Abbas şiiri de yine babaannesinden çocukluğunda dinlediği hikâyelerden biri ile ve kendi askerliğinde tanıdığı emir eri ile bağlantı kurularak yazılmıştır (Tarancı, 2007: 155-156; Tarancı, 2000: 157). Bu şiirin konusunu bir de hikâyeye dönüştürmüş olan şair bir konudan iki ayrı türde eser ortaya koymuştur (Tarancı, 2015: 166-173) Şiir 1942'de, hikâyeye 1944'te yayımlanmıştır. Şaban Sağlık'ın, sanatçının şiir ve

hikâyeleri arasındaki benzerliği detaylıca ele alan, bildiri olarak da sunulmuş bir incelemesi vardır (Sağlık, 2013: 967-997).

Abbas şiirinin kaynağını babaannesinden çocukluğunda dinlediği bir masal olduğunu söyleyen sanatçının şiirlerinde, eski ve halk şiirinin izleri de incelenmiş ve bildiri olarak sunulup yayımlanmıştır (Güneş, 2013: 843- 860).

Şairin çocukluğunu, çocukluk oyunlarını ve oyuncaklarını; *Çocuk Bahçesinde Gezerken*, *Öyle Dalmışım ki* ve *Çocukluk* başlıklı şiirlerinde bulabiliriz. Burada çember, zıpzıp, uçurtma ve horoz şekeri sözcükleri şiirin bünyesinde şiirselleşmiştir. (Tarancı, 2000: 148, 164) .

Şiirlerinde hem yaşama sevinci hem ölüm temini sık kullanan sanatçının şiirlerindeki renkler incelendiğinde yine zıt bir durum karşımıza çıkar. “Tarancı’nın şiirlerinde en fazla kullandığı renkler siyah, beyaz, mavi ve yeşildir.” (Asiltürk, 2011: 61). Siyah ve beyaz içindeki çelişkiyi yansıttığını farz edersek mavi ve yeşil de sönmeyen umudunun renkleridir.

Sanatçının bazı şiirleri çeşitli makamlarla da bestelenmiştir. Bu konuda hazırlanan yüksek lisans tezinde, hangi şiirlerin hangi makam ve usullerde TRT repertuarında kayıtlı olduğunu görürüz (Özer, 2015:189).

1.5. Hikâyelerindeki Diyarbakır

Temel unsurlarından biri mekân olan hikâyeye türünde, Cahit Sıtkı’nın ana mekân olarak İstanbul’u kullandığını görürüz. *Gün Eksilmesin Pencereden* adı ile derlenen hikâyelerinde, İstanbul’un, semtleri cadde ve sokak isimleri yer alır. 43⁵ öyküden 31’inde İstanbul vardır. Birinde Balıkesir, birinde, Paris ikisinde de Ankara’yı görürüz. 6 öyküde ise net bir mekân yoktur. Ancak Diyarbakır’ı anımsatacak hikâyeler vardır. Tasvirler ve sanatçının hayatı bizi bu fikre yönlendirir. *Vicdan Ablanın Kedileri* Diyarbakır’da geçen çocukluğundan semboller içeren bir hikâyedir. *Yalan Söyleyen Mektup* sanatçının kendi hayatı ile benzerlik gösterir. Hikâyeye yazmayı kendi imzasına yakıştıramayan sanatçı, hikâyelerin altında adını yayımlamaz. Sırf para kazanabilmek için yazdığını açıkça belirtir (Tarancı, 2016: 115-116). Çünkü şairin güzel şiir yazmaktan başka ihtirası yoktur (Tarancı, 2016A: 155). *Cumhuriyet*’te, 1937-1945 yılları arasında yayımlanan, telif ve tercüme hikâyelerinde Cevat Sadık ve İrfan Kudret müstear isimleriyle görürüz. “*Hafta* mecmuasının II. Teşrin 1935 tarihli 92. sayısından itibaren sekiz tefrika halinde” yayımlanan romanında ise ilk ikisinde C.Sıtkı sonrakilerde Cemil Sıtkı ismini kullanmıştır (Okur, 1993:182-187).

İstanbul Türkçesini en güzel hâliyle kullanan, mekân olarak İstanbul’u seçen sanatçının deyimleri kullanırken zaman zaman Diyarbakır ağız özellikleri yansıttığı da görülmektedir (Erten, 2013: 1040-1041).

Bir röportajda, “Hayatınızda ne yapmak istiyorsunuz? sorusuna, “Yaşamış olduğuma dair bir işaret, bir delil, bir vesika, bir abide bırakmak”; “Niçin

⁵ Ramazan Korkmaz, *Cumhuriyet*’te yayımlanan 80 öykünün künyesini verir. Ancak biz makale kapsamında, sadece hikâyeye kitabında yer alanları inceledik. Cahit Sıtkı ile ilgili doktora tezi hazırlayan Enver Okur ise sanatçının 61 telif, 127 tercüme hikâyesini künyeleri ile birlikte verir.

yazarsınız?” sorusuna da, “ Yaşadığının farkına varmak.” için cevabını verir (Tarancı, 2016A: 122). Ölümünden 60 yıl sonra bile onunla ilgili araştırma yapılması, Tarancı’nın hayatta istediği şeyin gerçekleştirdiğini gösterir. İnci Enginün de onun bu isteğinin gerçekleştiğini kanıtlarcasına şu yorumda bulunur: “Cahit Sıtkı kendinden önceki bütün tesirlere açık, Fransız şiirini iyi tanıyan ve Türkçenin en güzel şiirlerini yazarak, geleceğin şiir okuyucusunu memnun etmekle kendisini görevli sayan bir şairdir.” (Enginün, 2012: 82).

Sonuç

Diyarbakır’da başlayan hayatını çeşitli sebeplerle diyardan diyara sürükleyen Cahit Sıtkı Tarancı gurbet ve sıla arasında, umut ve umutsuzluk arasında, kendi deyimi ile mefkûresinin peşinden koşmuş, başarılı olmuş, ailesine söz verdiği gibi adını, aile adını ve memleketinin adını yaşatmıştır. Kısa ömrüne, pek çok şeyi sığdırmış, hayatın hem sevinçli hem hüznü yönlerinden nasibini almıştır. Bunları sevdiklerine yazdığı mektuplardan takip etmek çok da zor değildir.

Kendini şairliği ile tanımlayan sanatçının şiirlerine bakıldığında estetiği, anlam derinliğini önemseydiği görülür. Şiirlerinde evrensel konuları seçerken her sanatkârda olduğu gibi Tarancı’nın da yerelden aldığı kaynağı evrensele dönüştürmek için sanatını kullandığı söylenebilir. Hikâyelerinde sanat yapmak kaygısı gütmeyen Tarancı, bunlarda gündelik konu ve kişileri seçmiştir. Hikâyelerini ismiyle yayımlayacak kadar bile sahiplenmeyen sanatçının sanat anlayışını burada değil şiirlerinde aramak gereklidir. Mektupları ise şairi aracısız deşifre eden kaynaklardır. Kardeşine, kardeşi kadar çok sevip bağlandığı dostuna yazdığı mektuplarda samimi bir dil ve üslûp vardır. Kuşkusuz bunlar Türk edebiyatı için önemli kazanımlardır.

Cahit Sıtkı kaleminden çıkan tüm eserler incelendiğinde Diyarbakır izlerini bulmak mümkündür. Özellikle tüm açık kalpliliğiyle yazdığı mektuplarda, memleketini çok sevdiğini, özlediğini orada bıraktığı aile üyeleri ile bir arada olmaktan çok mutluluk duyduğu okunur. Hatta memlekette gelen bir mektup bile onda büyük sevinçler uyandırır. Zaman ilerledikçe gurbete alışan herkes gibi o da köklerinde uzaklaşır ama yine de bağlarını koparmaktan yana değildir. İstanbul’un canlılığına, kendi başına kalmaya alışan şair Diyarbakır’a yaz tatillerde geldiğinde buranın sıcaklığından tekdüzeliğinden sıkılır. Üstelik kalabalık misafirlerden yakındır. Çünkü sıcaklar ve kalabalık yüzünden ne şiir yazabilmekte ne de ders çalışabilmektedir. Yine de her ayrılıştaki şehrinin özler. Orayı samimî ve temiz bulur. Diyarbakır’ı sevmenin bir gönül borcu olduğunu düşünür.

Eser yazar ilişkisi açısından değerlendirildiğinde, Cahit Sıtkı’daki özlem, ayrılık, gurbet gibi hislerin Diyarbakır’dan ayrıldığı ilk gençlik yıllarından tanıdık gelen duyguları olduğunu söyleyebiliriz. Buna kanıt olarak da mektuplarını gösterebiliriz. Öte yandan sanatında ilerledikçe Tarancı’nın bu imgelerini daha örtük bir şekilde eserlerine yerleştirdiğini öne sürülebilir. Zira sanatıyla beraber hayatı da değişip şekillenmektedir. Bunu makaledeki alıntılardan takip etmek de mümkündür. Her

hâlıkârda, Tarancı, hayata dair ilk izlenimlerini aldığı Diyarbakır'ı az yahut çok; açık veya kapalı olarak eserlerine yansıtmıştır.

Kaynakça

- ASİLTÜRK, B. (2011). *Hilesiz Terazî*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- BAYMAK, Osman. (2010). *Balkan Edebiyatlarında Cahit Sıtkı Tarancı*. Prizren: Bay Yayınları.
- BEYSANOĞLU, Ş. (1997). *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları*. Ankara: San Matbaası.
- DİCLEHAN, Ş. (2016). *Dişad Hevsel Dergisi*, “Sezai Karakoç’un Gözünde Cahit Sıtkı Tarancı”, S: 2. s: 13-14. Diyarbakır.
- ENGİNÜN, İ. (2012). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- ENGİNÜN, İ. (2007). *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- ERTEN, M. (2013). *Doğumunun Yüzyüncü Yılında Cahit Sıtkı Tarancı Uluslararası Sempozyum*. “Cahit Sıtkı Tarancı’nın Hikâyelerinde Deyimler”. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını. s. 1039- .
- GÜNEŞ, M. (2013). *Doğumunun Yüzyüncü Yılında Cahit Sıtkı Tarancı Uluslararası Sempozyum*. “Cahit Sıtkı Tarancı’nın Şiirlerinde Eski Şiirin Kültürü ve Halk Söyleyişlerinden İzler”. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını. s. 843-860.
- KAPLAN, M. (2004). *Şiir Tahlilleri 2, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KORKMAZ, R. (2002). *İkaros’un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- OKUR, E. (1993). *Cahit Sıtkı Tarancı Hayatı- Eserleri-Sanatı* , (Yayımlanmamış Doktora Tezi), T. C. On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- ÖNERLİ, S. (1976). *Cahit Sıtkı Tarancı’nın Hikâyeciliği ve Hikâyeleri*. Ankara: Akran Matbaacılık.
- ÖZER, A. (2015). *Sözleri Cahit Sıtkı Tarancı’ya Ait TRT Repertuarında Yer Alan Eserlerin Makam ve Güfte Analizi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- SAĞLIK, Ş. (2013). *Doğumunun Yüzyüncü Yılında Cahit Sıtkı Tarancı Uluslararası Sempozyum*. “Cahit Sıtkı’nın Aynı İsmi Taşıyan Şiir ve Hikâyeleri”. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını. s. 967-998.
- SALTIK, E. (2013). *Doğumunun Yüzyüncü Yılında Cahit Sıtkı Tarancı Uluslararası Sempozyum*. “Cahit Sıtkı Tarancı’nın Şiirlerinde Mekân”. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını. s. 415- 445.

TANPINAR, A.H. (2005). *Edebiyat Üzerine Makaleler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

TARANCI, C.S. (2016A). *Avuçlarıma Sığmıyor Yıldızlar (Makaleler, Konuşmalar, Yanıtlar)*. (Haz.: Hakan Sazyek). İstanbul: Can Yayınları.

TARANCI, C. S.(2016). *Evime ve Nihal'e Mektuplar*. (Haz.: Prof. Dr. İnci Enginün). İstanbul: Can Yayınları.

TARANCI, C.S. (2015). *Gün Eksilmesin Pencereden*. İstanbul: Can Yayınları.

TARANCI, C.S. (2000). *Otuz Beş Yaş (Bütün Şiirleri)*. (Der.: Asım Bezirci). İstanbul: Can Yayınları.

TARANCI, C.S. (2015). *Ziya'ya Mektuplar*. İstanbul: Can Yayınları.

UYGUNER, M. (1992). *Cahit Sıtkı Tarancı Yaşamı, Sanatı, Yapıtlarından Seçmeler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.